

Ks. ROBERT BIELEŃ SDB
WSD TS Kraków

SYSTEM PREWENCYJNY KS. JANA BOSKO W BADANIACH KS. PROF. JÓZEFA WILKA SDB

1. WSTĘP

Przypadające w roku 2013 dziesięciolecie śmierci śp. ks. prof. Józefa Wilka sdb jest okazją do podsumowania jego dorobku naukowego w różnych aspektach. Jednym z wątków badawczych podejmowanych przez ks. Wilka był system prewencyjny stworzony przez św. Jana Bosko. System ten interesował go z podwójnego powodu. Z jednej strony, ks. Wilk, będąc salezjaninem, otrzymał od swojej rodziny zakonnej ten system w depozycie i praktykował go w codziennej działalności salezjańskiej – najpierw jako kleryk, a potem jako ksiądz pracujący w duszpasterstwie oraz jako wykładowca na uczelni.

Z drugiej, zajmując się naukowo duszpasterstwem rodzin¹ i pedagogiką rodziny, ks. Wilk był w sposób szczególnie predysponowany do naukowej analizy systemu prewencyjnego w aspekcie pastoralnym i pedagogicznym. Szczególną okazją do tego były obchody stulecia przybycia salezjanów do Polski w roku 1998². Wtedy to na prośbę swojego przełożonego, ks. inspektora Mariana Dziubińskiego sdb, ks. prof. Józef Wilk sdb, będący wówczas kierownikiem Katedry Pedagogiki Rodziny w Instytucie Pedagogiki KUL, we współpracy z ks. prof. Andrzejem Maryniarczykiem sdb, opracował koncepcję sympozjum o systemie prewencyjnym, zaprosił prelegentów i przeprowadził spotkanie. Sympozjum, które odbyło się w dniach 16-17 kwietnia 1998 r. na KUL w Lublinie zatytułowane było *Współczesny wychowawca w stylu księdza Bosko* i było poświęcone analizie i promocji systemu prewencyjnego ks. Bosko³.

---

¹ Na temat wyraźnego związku pomiędzy systemem prewencyjnym a duszpasterstwem rodzin – por.: R. Bieleń, *Zastosowanie systemu prewencyjnego w duszpasterstwie rodzin*, w: *Ksiądz Bosko i jego system wychowawczy*, red. J. Niewęglowski, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2000, s. 334-347.

² Warto podkreślić, że pierwsi salezjanie (ks. B. Markiewicz) przybyli do Polski w roku 1892. Data „1998” jest pewnego rodzaju symbolem dla polskich salezjanów związanym z powstaniem tzw. Domu Macierzystego (Casa Madre) w Oświęcimiu.

³ Por. M. Dziubiński, *Powitanie uczestników sympozjum*, w: *Współczesny wychowawca w stylu księdza Bosko*, red. J. Wilk, Poligrafia Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego, Lublin 1998, s. 39-40; M. Dziubiński, *Podsumowanie sympozjum*, w: tamże, s. 204.

W czasie sympozjum ks. Wilk wygłosił dwa ważne referaty, które są głęboką analizą systemu prewencyjnego: *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*⁴ oraz *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*⁵. Oba referaty opublikowane zostały w materiałach posympozjalnych. Celem popularyzacji systemu prewencyjnego, ks. Józef zamieścił też w zredagowanej przez siebie publikacji posympozjalnej dwie podstawowe prace ks. Bosko dotyczące systemu prewencyjnego: *System prewencyjny w wychowaniu młodzieży*⁶ i *List z Rzymu*⁷ oraz list Jana Pawła II do generała salezjanów z okazji setnej rocznicy śmierci św. Jana Bosko⁸, który również zawiera analizę systemu prewencyjnego ks. Bosko.

Ks. prof. Józef Wilk opublikował jeszcze trzy inne artykuły poświęcone systemowi prewencyjnemu. W kolejności chronologicznej są to: *Atmosfera rodzinna w wychowaniu*⁹, *Posługa wychowawcza salezjanów wobec współczesnej młodzieży (w świetle uchwał 23. Kapituły Generalnej)*¹⁰ oraz *Nad pytaniem o istotę systemu prewencyjnego ks. Bosko*¹¹.

Dodatkowo treści związane z systemem prewencyjnym ks. Bosko znalazły pośrednie odbicie w innych publikacjach ks. Wilka. W monumentalnym dziele ks. Józefa Marszałka sdb poświęconym systemowi prewencyjnemu, a zatytułowanym *Bibliografia salezjańskiego systemu wychowania młodzieży*, publikacjom ks. Józefa Wilka poświęconych jest – oprócz wymienionych powyżej artykułów – jeszcze 39 pozycji indeksowych¹². Wśród nich jest wymienione również opublikowane jedno z kazań ks. Wilka poświęcone systemowi prewencyjnemu pt. *Osoba i posłannictwo Jana Bosko jako dar Boży dla młodzieży*¹³.

Poza tym, pod kierunkiem ks. Józefa zostały napisane trzy prace magisterskie poruszające zagadnienie systemu prewencyjnego – ks. Hieronima Kotali *Salezjański program wychowania młodzieży do wiary w świetle Dokumentu Kapituły Generalnej* (w 1994 r.), Doroty Janickiej *Św. Jana Bosko obraz dziecka* (1999 r.)

⁴ Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, w: tamże, s. 5-24.

⁵ Por. tenże, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, w: tamże, s. 123-143.

⁶ Por. J. Bosko, *System prewencyjny w wychowaniu młodzieży (Regulamin dla domów Towarzystwa św. Franciszka Salezego, Turyn 1877)*, w: tamże, s. 213-219.

⁷ Por. tenże, *List z Rzymu (Akta Kapituły Wyższej Towarzystwa Salezjańskiego 1(1920) nr 2, 24 sierpnia, s. 40-48)*, w: tamże, s. 221-231.

⁸ Por. Jan Paweł II, *Ojciec i nauczyciel młodzieży „Juvenum Patris”* (31 stycznia 1988), w: tamże, s. 233-255 [dalej: JP].

⁹ Por. J. Wilk, *Atmosfera rodzinna w wychowaniu*, w: *Wychowanie chrześcijańskie w duchu św. Jana Bosko*, red. M. Majewski, Inspektorat Towarzystwa Salezjańskiego, Kraków 1988, s. 81-98.

¹⁰ Por. tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów wobec współczesnej młodzieży (w świetle uchwał 23 Kapituły Generalnej)*, *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 42(1995)6, s. 123-134.

¹¹ Por. tenże, *Nad pytaniem o istotę systemu prewencyjnego ks. Bosko*, w: *Przemiany edukacyjne w Polsce i na świecie a modele wychowania*, red. W. Korzeniowska, Impuls, Kraków 2001, s. 125-140.

¹² Indeks poświęcony ks. prof. J. Wilkowi obejmuje numery od 6705 do 6748 oraz numer 6762. Por. J. Marszałek, *Bibliografia salezjańskiego systemu wychowania młodzieży (w języku polskim: 1886-2010)*, Poligrafia Salezjańska, Kraków 2012, s. 798-803, 805.

¹³ Nr indeksu 6720. Por. tamże, s. 799.

oraz s. Małgorzaty Pilarskiej *Maryjny wzorzec w wychowaniu w świetle systemu prewencyjnego św. Jana Bosko* (1999 r.)¹⁴.

Niniejszy referat, po syntetycznym ukazaniu systemu prewencyjnego (szczegółowa analiza tego zagadnienia przekraczałaby ramy artykułu)¹⁵, uwyraźni w czterech punktach myśl ks. prof. Józefa Wilka na temat tego systemu. Ks. Wilk odczytywał system prewencyjny jako charyzmatyczne dziedzictwo salezjańskie, miłość wychowawczą widział jako istotę systemu prewencyjnego, wierność młodzi jako jego aktualizację, a duchowość młodzieżową jako generalną propozycję z niego wypływającą.

2. SYSTEM PREWENCYJNY ŚW. JANA BOSKO, MIŁOŚĆ WYCHOWAWCZA I DUCH RODZINNY

System prewencyjny¹⁶ św. Jana Bosko, zaadaptowany przez niego na własne potrzeby w sposób twórczy, jest w pierwszym rzędzie praktyką wychowawczą. Ten system wychowawczy rozwinął w swojej codziennej praktyce wychowawczo-duszpasterskiej. Dokonało się to przez połączenie przymiotów naturalnych Świętego oraz wyjątkowego wychowania rodzinnego danego mu przez jego matkę Małgorzatę (ojciec zmarł mu, gdy miał 2 lata). W swojej działalności ks. Bosko wykorzystywał także bogactwo myśli chrześcijańskiej oraz otrzymane od Boga nadprzyrodzone dary. Dokonał w sobie w sposób mistrzowski syntezy wymienionych elementów, stosując w codziennej pracy duszpasterskiej z młodymi i ich rodzinami wyjątkowy system wychowawczy. Ten opracowany przez siebie system prewencyjny jako wzór do pracy z młodymi ludźmi przekazał swoim następcom, salezjanom i członkom Rodziny salezjańskiej oraz innym ludziom dobrej woli chcącym skorzystać z jego dorobku. W znacznym stopniu przekaz ten oparty był na wzorze postępowania samego Świętego, podczas gdy teoretyczne opracowanie swojego systemu pozostawił on w nielicznych i krótkich syntezach oraz w uwagach zamieszczanych w różnych publikacjach¹⁷.

¹⁴ Por. D. Opozda, B. Parysiewicz, R. Bieliń, *Wykaz prac dyplomowych napisanych pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Józefa Wilka (stan z 31 czerwca 2000 r.)*, w: *W służbie rodziny*, red. R. Bieliń, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2000, s. 38, 220-221.

¹⁵ Zainteresowani systemem prewencyjnym mogą znaleźć w języku polskim m.in.: P. Braidó, *System wychowawczy księdza Bosko*, tłum. I. Kuczkowski, Warszawa 1971; L. Cian, *System zapobiegawczy św. Jana Bosko*, tłum. M. Gabryel, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1986; R. Weinschenk, *Podstawy pedagogiki Księdza Bosko*, tłum. J. Jurczyński, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1996.

¹⁶ Ks. Bosko nie stworzył systemu prewencyjnego, tylko zaadaptował go na swoje potrzeby. Por. P. Braidó, *Prevenire non reprimere. Il sistema educativo di Don Bosco*, LAS – ROMA, Rzym 1999, s. 71-124.

¹⁷ Por. J. Bosko, *System prewencyjny w wychowaniu młodzieży*, s. 213-219; tenże, *List z Rzymu*, s. 221-231.

System ks. Bosko, jak sam wielokrotnie powtarzał jego twórca, „opiera się całkowicie na rozumie, religii i dobroci miłości (z włoskiego: *amorevolezza*)”¹⁸. Realizowany w praktyce wychowawczej zgodnie z przykładem i wskazaniem Świętego jest autentyczną sztuką wychowawczą i prowadzi do integralnego wzrostu tak wychowanka, jak i jego wychowawcy. Celem systemu prewencyjnego jest ciągły rozwój osobowy wychowanka i wychowawcy w wymiarze świeckim i religijnym. Zewnętrznym wyrazem wzrastania na drodze systemu prewencyjnego jest postawa bycia w codziennym życiu zarówno uczciwym obywatelem, jak i dobrym chrześcijaninem.

Główną cechą systemu prewencyjnego jest miłość wychowawcza i duch rodzinny. Tak jak w przypadku innych aspektów systemu prewencyjnego, o takim rozłożeniu akcentów zdecydowała historia życia św. Jana Bosko. Jak bowiem zauważył Luciano Cian, ks. Bosko „miał szczęście otrzymać wyjątkowe wychowanie rodzinne”¹⁹. Będąc osieroconym przez ojca w drugim roku życia, wzrastał w atmosferze rodzinnej swojego domu przepojonej miłością matczyną matysi Małgorzaty, która potrafiła umiejętnie kierować wychowaniem syna. To doświadczenie wyniesione z rodziny pochodzenia połączył ks. Jan Bosko z konkretnymi potrzebami swoich wychowanków, wśród których jednym z najbardziej znaczących wyznań dla wielu z nich był brak rodziny lub brak właściwego klimatu wychowawczego wyniesionego z domu rodzinnego. Dlatego Święty z Turynu, kierując się miłością wychowawczą, zabiegał o powstawanie i funkcjonowanie we wszystkich swoich dziełach autentycznej rodziny wychowawczej²⁰.

Duch rodzinny, wypływający z miłości wychowawczej, przenikał całe dzieła św. Jana Bosko i znajdował swoje ukonkretnienie w codziennym funkcjonowaniu dzieł salezjańskich, o czym mówią świadectwa osób w nich żyjących. Tę atmosferę rodzinną tworzyła w pierwszym rzędzie ojcowska osobowość świętego Jana Bosko uzupełniana przez matczyną troskę matysi Małgorzaty²¹. Jako przykładową ilustrację salezjańskiego ducha rodzinnego warto przytoczyć jedno ze wspomnień z początków rozwoju turyńskich dzieł wychowawczych: „Na Valdocco najpierw pensjonariusze, potem interniści, prowadzili prosty tryb życia rodzinnego, prawie wiejski, bez pretensji, w przeświadczeniu, że nie można było wymagać więcej od ks. Bosko ani innych. Każdy robił co mógł, żeby wszystko szło naprzód możliwie najlepiej, chociaż wikt był prosty i zaledwie wystarczający, przygotowany przez zaimprovizowanych kucharzy [...] Opłata uiszczana przez krewnych lub przez dobrodziejów nie wystarczała na wydatki [...] W zimie marzło się w kościele i w innych miejscach [...] Aż do śmierci [mama Małgorzata] pracowała bez wytchnienia to w kuchni, to w garderobie, naprawiając odzież, jaką studenci czy rzemieślnicy zniszczyli lub potargali, a wieczorem kładli w nogach swego łóżka. Ma-

¹⁸ Por. tenże, *System prewencyjny w wychowaniu młodzieży*, s. 214.

¹⁹ Por. L. Cian, *System zapobiegawczy...*, s. 24.

²⁰ Por. M. Chmielewski, *Wychowanie w rodzinie a system prewencyjny ks. Bosko. Próba wskazania korelacji*, w: *Książd Bosko i jego system wychowawczy*, s. 309-324.

²¹ Por. tamże, s. 316-324.

tusia Małgorzata naprawiała to wszystko wieczorem, często z pomocą ks. Bosko, a chłopcy po przebudzeniu znajdowali swoje ubrania gotowe do włożenia. Kiedy ks. Bosko oddalał się, żeby pisać [...] lub kiedy wychodził [...] asystentem chłopców była matusia Małgorzata²².

Ten duch rodzinny przepelniony miłością wychowawczą znalazł swój opis także w niektórych popularnych publikacjach ks. Bosko, takich jak np.: *Potęga dobrego wychowania* (1855), *Podręcznik chrześcijanina* (1859) czy też *Angela, sierota z Apeninów* (1869). Analizę tego aspektu w języku polskim można odnaleźć m.in. w artykule ks. Stanisława Semika *Duch rodzinny istotną wartością systemu prewencyjnego*²³ oraz w innych pozycjach naukowych dotyczących systemu prewencyjnego²⁴.

3. ASPEKTY SYSTEMU PREWENCYJNEGO ŚW. JANA BOSKO W ANALIZIE KS. PROF. JÓZEFA WILKA

Ks. prof. Józef Wilk, będąc z powołania salezjaninem, a z wykształcenia pastoralistą i pedagogiem, analizował system prewencyjny, kierując się przede wszystkim tymi trzema rzeczywistościami. Stąd system prewencyjny był dla niego w pierwszym rzędzie dziedzictwem salezjańskim, miłość wychowawcza stanowiła istotę systemu prewencyjnego, jako aktualizację tego systemu odczytywał wierność młodzieży, a jako generalną propozycję z niego wypływającą widział salezjańską duchowość młodzieżową²⁵.

a) System prewencyjny jako charyzmatyczne dziedzictwo

Ks. prof. Józef Wilk postrzegał system prewencyjny w pierwszym rzędzie jako charyzmatyczne dziedzictwo fenomenalnego wychowawcy, jakim był św. Jan Bosko²⁶. Wyjątkowość tego wielkiego pedagoga podkreślał – według ks. Józefa – tytuł przyznany ks. Bosko przez Kościół – „Ojciec i Nauczyciel młodzieży”²⁷. Dziedzictwo to zostało przekazane salezjanom jako źródło, punkt odniesienia i kryte-

²² Por. J. Bosko, *Memorie Biografiche del B. Givoanni Bosco*, Turyn 1898-1939, t. XVI, s. 168-169 (cyt. za: L. Cian, *System zapobiegawczy...*, s. 39-40). Cytat ten przytacza ks. Wilk jako ilustrację rodzinnego systemu wychowawczego – por. J. Wilk, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 126-127. Podobnie w swoim artykule uczynił to ks. Semik – por. St. Semik, *Duch rodzinny istotną wartością systemu prewencyjnego*, w: *Wychowanie chrześcijańskie w duchu św. Jana Bosko*, s. 139-140.

²³ Por. St. Semik, *Duch rodzinny ...*, s. 135-142.

²⁴ Por. np. L. Cian, *System zapobiegawczy...*, s. 38-44; R. Weinschenk, *Podstawy pedagogiki Księdza Bosko*, s. 133-138.

²⁵ Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 6; tenże, *Atmosfera rodzinna w wychowaniu*, s. 92; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 124; tenże, *Nad pytaniem o istotę systemu prewencyjnego ks. Bosko*, s. 126-127.

²⁶ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 6; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 124.

²⁷ Por. JP, nr1.

rium wszelkich działań wychowawczych. Ks. Józef Wilk, podkreślając niezwykle bogactwo dziedzictwa systemu prewencyjnego i jego aktualność, jego różnorodne elementy uporządkował w trzech aspektach: doświadczenia wychowawczego ks. Bosko, jego dziedzictwa naukowego oraz trójmianu ideowego systemu prewencyjnego²⁸.

W doświadczeniu wychowawczym ks. Bosko na pierwszym miejscu ks. Wilk sytuował styl życia i działania Świętego, który to styl był przede wszystkim obecnością wśród młodych. Postawa ojcowskiej, duszpasterskiej i wychowawczej obecności Świętego charakteryzowała się zwłaszcza życzliwą uwagą, ojcowską troskliwością, adekwatnym rozeznaniem potrzeb młodych ludzi i odpowiednią duszpasterską na te potrzeby. Streszczeniem tej postawy były słowa św. Jana Bosko do młodzieży: „Wystarczy, że jesteście młodzi, abym was kochał”²⁹.

Za drugi element dziedzictwa związanego z systemem prewencyjnym ks. Wilk uważał dokumentację naukową zostawioną przez ks. Bosko, którą uzupełniały jego publikacje popularnonaukowe. Ks. Józef podkreślał, że ten dorobek piśmienniczy należy czytać, mając na względzie postawę św. Jana Bosko, jego duchowość. Odnosząc się do skromnego ilościowo dorobku naukowego Świętego zauważał, że nie jest to mankamentem, albowiem Święty precyzyjnie przełożył swoje doświadczenie na pojęcia kluczowe. Dodatkowo ks. Wilk podkreślał, że unikanie przez ks. Bosko wielomówstwa było po prostu przejawem postawy dobrego praktyka, który unika pozy tzw. teoretyka³⁰.

Analizując trójmian wychowawczy ks. Bosko – „rozum, religia, miłość”, ks. Wilk podkreślał, że te trzy pojęcia kluczowe dają podstawę dla stworzenia systemu wychowania integralnego, który pozwala pomóc młodemu człowiekowi w rozwoju jego całej osobowości. Trójmian wychowawczy Świętego ks. Józef analizował w perspektywie jego pism i życiorysu, a także nauczania Jana Pawła II. Podkreślając głęboką trafność syntezy systemu prewencyjnego dokonanej przez papieża zachęcał – za Janem Pawłem II – do zagłębiania się w dziedzictwo św. Jana Bosko połączone z modlitwą do Świętego o możliwość naśladowania go³¹.

W pierwszym pojęciu trójmianu systemu wychowawczego, czyli w „rozumie”, ks. Wilk dostrzegał uwyrażnienie i streszczenie chrześcijańskiego humanizmu wyrażonego współcześnie przez Jana Pawła II w zdaniu, że „człowiek jest pierwszą i podstawową drogą Kościoła”³². Pod pojęciem „rozum” ks. Józef widział ze-

²⁸ Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 6-10; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 124-125.

²⁹ Por. J. Bosko, *Il Giovane Provveduto*, Turyn 1847, s. 7. Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 6-7; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 124; tenże, *Nad pytaniem o istotę systemu prewencyjnego ks. Bosko*, s. 125-126.

³⁰ Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 7-8; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 124-125.

³¹ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 8-11; tenże, *Atmosfera rodziny w wychowaniu*, s. 92-96; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 125-128; tenże, *Nad pytaniem o istotę systemu prewencyjnego ks. Bosko* s. 126-137.

³² Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis”* (4 marca 1979), nr 14.

spół wartości takich jak: godność osoby oraz wartość sumienia, natury ludzkiej, płci, kultury, życia społeczno-politycznego, jak również historyczność wychowania rozumiana jako uwzględnianie uwarunkowań historycznych osoby oraz konieczność dostrzegania i uwzględniania współczesnych wartości młodzieżowych. Ponadto, w terminie „rozum” należy – według ks. Wilka – uwzględniać również pojęcie „rozumności” odczytywanej jako wyrozumiałość, dialog i cierpliwość w relacji interpersonalnej między wychowawcą a wychowankiem³³.

W użyciu przez ks. Bosko pojęcia „religia” ks. Józef widział zaakcentowanie podstawowego, bo transcendentalnego aspektu wychowania. Głównym bowiem celem systemu prewencyjnego jest ukształtowanie człowieka nowego na wzór Jezusa Chrystusa, czyli człowieka świętego. Świętość tę buduje się poprzez autentyczne przylgnięcie do Chrystusa, które umożliwi wrażliwość w prawdziwej wierze wyrażające się w systematycznym korzystaniu z sakramentów Pokuty i Eucharystii, nabożeństwie do Matki Bożej oraz w miłości do wspólnoty Kościoła i duszpasterzy³⁴.

Pod trzecim pojęciem kluczowym trójmianu wychowawczego ks. Bosko, czyli „miłością”, ks. Wilk widział „dobroć” przejawiającą się w stałej, „pedagogicznej obecności”, gdy wychowawca czuje się dobrze wśród wychowanków. Dzięki tej obecności, wychowawca przyjmuje postawę jednocześnie brata, przyjaciela i ojca, co wyraża się w zażyłości z wychowankiem, otwartości wobec niego, oddaniu bez reszty, byciu do dyspozycji oraz gotowości do trudów i poświęceń³⁵.

b) Miłość wychowawcza jako istota systemu prewencyjnego

Kierując się słowami św. Jana Bosko, ks. prof. Józef Wilk u podstaw systemu prewencyjnego sytuował „miłość” tłumaczoną niekiedy z języka włoskiego na język polski jako „dobroć”, a którą ks. Wilk tłumaczył zarówno jako „miłość”, jak i „dobroć”³⁶, ale również jako „miłość wychowawczą”³⁷. Albowiem używane w tym przypadku przez ks. Bosko włoskie słowo *amorevolezza* nie ma jednego odpowiednika w języku polskim.

³³ Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 8-9; tenże, *Atmosfera rodzinna w wychowaniu*, s. 92-93; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 125-126; tenże, *Nad pytaniem o istotę systemu prewencyjnego ks. Bosko*, s. 126-127.

³⁴ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 9-10; tenże, *Atmosfera rodzinna w wychowaniu*, s. 93-94; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 124-125; tenże, *Nad pytaniem o istotę systemu prewencyjnego ks. Bosko*, s. 126.

³⁵ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 10-11; tenże, *Atmosfera rodzinna w wychowaniu*, s. 94-97; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 126-127; tenże, *Nad pytaniem o istotę systemu prewencyjnego ks. Bosko*, s. 128-129.

³⁶ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 10; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 126; tenże, *Nad pytaniem o istotę systemu prewencyjnego ks. Bosko*, s. 128-129; tenże, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 123. 138.

³⁷ Por. tenże, *Atmosfera rodzinna w wychowaniu*, s. 94; tenże, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 123.

Mówiąc o miłości jako jednym z trzech czynników systemu prewencyjnego, ks. Józef – za św. Janem Bosko – podkreślał, że system ten w praktyce opiera się całkowicie na hymnie o miłości św. Pawła z *Listu do Koryntian* (1Kor 13)³⁸, a realizujący go wychowawcy mają postępować jak kochający rodzic, będąc dla wychowanków jednocześnie braćmi, przyjaciółmi i ojcami³⁹. Wychowanie jest bowiem sprawą serca, dlatego miłość wychowawczą można określić jako pierwsze i ostatnie słowo systemu prewencyjnego. Fundamentem tej miłości jest Bóg. Wychowawca może przejawiać postawę miłości wychowawczej dzięki wierze i zaufaniu do Boga⁴⁰.

Ks. Wilk, analizując myśl św. Jana Bosko, w czym wspomagał się spostrzeżeniami Jana Pawła II, wyróżnił w miłości wychowawczej cztery cechy podstawowe. Stwierdził mianowicie, że miłość wychowawcza jest to – uczucie nadprzyrodzone pochodzące od Boga, uczucie bezwarunkowe, forma optymistycznego zaufania wychowawcy wobec wychowanka oraz postawa wyrażana w sposób czytelny i konkretny⁴¹. Jako dookreślenie opisu miłości wychowawczej zostawionego przez ks. Bosko, ks. Wilk dołączył myśli Jana Pawła II z *Listu do młodzieży* i *Listu do kapłanów*: Młodzież w pracy duszpasterskiej kapłanów, według którego postawa miłości wychowawczej cechuje się łatwym przystępem do siebie, spojrzeniem z miłością na przychodzącą osobę, prowadzeniem partnerskiego dialogu, kompetencją przewodnika oraz propozycją powołaniową wobec wychowanka⁴².

Szukając źródeł postawienia przez ks. Bosko miłości wychowawczej u podstaw stworzonego przez niego systemu prewencyjnego – oprócz podstawowej motywacji płynącej z głębokiej wiary w Boga i w nauczanie Kościoła – ks. Wilk wymieniał trzy czynniki: osobowość Świętego, doświadczenie wyniesione z domu rodzinnego i czynnik nadprzyrodzony⁴³. Św. Jan Bosko, posiadając głęboką intuicję i wrażliwość na drugiego człowieka, widział – zdaniem ks. Józefa – w ówczesnym represyjnym wychowaniu herbartowskim brak personalnego podejścia do wychowanka⁴⁴, co chciał zastąpić podejściem kochającego wychowawcy. Doświadczenie wyniesione z rodzinnego domu, a ukształtowane przez fenomenalne wychowanie matki Małgorzaty, nauczyło go żyć w strukturze rodzinnej na-

³⁸ Por. tenże, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 126.

³⁹ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 10; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 127.

⁴⁰ Por. tenże, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 130-132.

⁴¹ Por. tamże, s. 139-142.

⁴² Por. Jan Paweł II, *List do młodych całego świata „Parati semper”* (31 marca 1985), nr 4-7; tenże, *List do kapłanów: Młodzież w pracy duszpasterskiej kapłanów* (31 marca 1985), nr 2-9. Por. J. Wilk, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 142-143.

⁴³ Por. tamże, s. 125.

⁴⁴ Ks. Wilk w ocenie systemu herbartowskiego powołuje się na *Encyklopedia wychowania*, t. III, red. S. Lempicki, Nasza Księgarnia, Warszawa 1937, s. 409. Por. J. Wilk, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 124-125. Należy zauważyć, że krytyczna ocena systemu herbartowskiego nie jest jednoznaczna – por. M. Grzywa, *Herbart Johann Friedrich*, w: *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, t. II, red. E. Różycka, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003, s. 183-184.

cechowanej zdrową miłością, pełną ciepła rodzinnego, bliskości osobowej oraz rozumnych wymagań wychowawczych. Dodatkowym czynnikiem wyboru miłości wychowawczej była – zdaniem ks. Józefa – wizja z nieba dana Jankowi Bosko, w której został wezwany przez Matkę Bożą do działania z dobrocią w dziedzinie wychowania⁴⁵.

Jak zauważał ks. Wilk, miłość wychowawcza ks. Bosko prowadziła go do budowania w tworzonych przez siebie dziełach duszpasterskich środowiska rodzinnego, w których panuje pogodna i przyjazna, prawdziwie rodzinna atmosfera. Wyrazem tego było określenie placówek salezjańskich jako „domów”. Do domów tych przyjmuje się wychowanków bez względu na ich zasługi. W domach salezjańskich można było wypełniać swoje obowiązki i równocześnie panowała w nich serdeczność i radość wyrażająca się w postaci zabawy i śpiewów, muzyki, wycieczek czy przedstawień teatralnych⁴⁶.

Ks. Józef podkreślał, że w dziełach salezjańskich wychowawcom były stawiane wysokie wymagania, albowiem musieli odtwarzać w stosunku do wychowanków relację rodzic-dziecko. Analogia ta, zdaniem ks. Wilka, przejawiała się przed wszystkim w dwóch wymiarach – stałej obecności wychowawczej nacechowanej wsparciem rozwoju osobowego wychowanka i zapobieganiem popełnianiu przez niego zła, jak również miłością okazywaną i odwzajemnianą, która daje poznać wychowankowi, że się go kocha⁴⁷. Prowadziło to do powstawania obiegu bezinteresownej miłości oraz demokratycznego systemu wychowawczego⁴⁸.

Zdaniem ks. Wilka, wychowawca żyjący salezjańskimi zasadami miłości wychowawczej staje się przyjacielem wychowanków, tworząc wokół siebie środowisko prawdziwie rodzinne, które przenika klimat jego twórczej i wyzwalającej pedagogicznej obecności. Przyjmując postawę otwartości i dyspozycyjności, oddania bez reszty i gotowości do poświęceń, wchodzi w zażyłość z wychowankiem, wzbudzając w nim zaufanie do siebie. Staje się wtedy wychowawcą skutecznym, który – prawdziwie docierając do serca wychowanka – prowadzi go do autentycznej dojrzałości⁴⁹.

c) Wierność młodzieży jako aktualizacja systemu prewencyjnego

W zastosowaniu systemu prewencyjnego istotną rolę – według ks. prof. Józefa Wilka – odgrywa znalezienie równowagi pomiędzy wiernością tradycji

⁴⁵ Por. J. Wilk, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 125-126.

⁴⁶ Ks. Józef odwoływał się tutaj do opisu pochodzącego z *Memorie Biografiche* – por. J. Wilk, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 126.

⁴⁷ Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 10; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 126-127; tenże, *Nad pytaniem o istotę systemu prewencyjnego ks. Bosko*, s. 128-129; tenże, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 123.

⁴⁸ Por. tenże, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 133; tenże, *Atmosfera rodzinna w wychowaniu*, s. 97.

⁴⁹ Por. tenże, *Miłość wychowawcza tajemnicą skuteczności*, s. 138-139, 143.

a twórczym podejściem do dynamicznej rzeczywistości współczesnego świata, która wymusza aktualizację systemu prewencyjnego⁵⁰. Uważał on, że nie zbuduje się jej, poszukując wyrafinowanej metodologii wychowawczej lub tworząc ciągle nowe programy. Autentyczna aktualizacja systemu prewencyjnego – jego zdaniem – dokonuje się w sercu wychowawcy i polega na wierności młodzieży⁵¹. Tak regulują to konstytucje salezjańskie, które zalecają wychowawcom być znakiem i nosicielem miłości Bożej do młodzieży na wzór ks. Bosko⁵².

Podkreślając, za Janem Pawłem II, że wychowanie młodzieży jest jednym z głównych zadań duszpasterskich⁵³, ks. Wilk zauważał, iż we współczesnym, bardzo skomplikowanym świecie młodzieży warunkiem nieodzownym w byciu jej wiernym jest postawa wychowawcy, który miłując młodych ludzi, jest wrażliwy na ich potrzeby i problemy oraz posiada kompetencje i umiejętności w rozeznaniu i analizie ich sytuacji. Taki wychowawca, chcąc aktualizować system prewencyjny, powinien pamiętać o czterech wyzwaniach współczesnego świata: dystansie wychowawczym między wychowawcą a młodzieżą, zróżnicowanych sferach ubóstwa młodzieży, rozdarciu wewnętrznemu młodzieży między wartościami światowymi a wiarą oraz o zagubieniu wewnętrznym i cechach pozytywnych polskiej młodzieży⁵⁴.

Dystans wychowawczy między wychowawcami a młodzieżą – zdaniem ks. Wilka – jest faktem i ma wymiar fizyczny, psychiczny i kulturowy. Przejawia się on w młodzieżowej subkulturze i specyficznych wartościach, które jednak pod maskami slangu młodzieżowego i pozytywnego ukrywają głębokie pragnienia egzystencjalne i religijne młodych ludzi⁵⁵. Dla wychowawcy szansą na przekroczenie tego dystansu jest świadomość, że – jak mówił ks. Bosko – „wychowanie jest sprawą serca”⁵⁶, oraz zastosowanie genialnej i prostej metody zalecanej przez Świętego w tym aspekcie – „Niech się dowiedzą, że są kochani”⁵⁷.

⁵⁰ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 11; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 128.

⁵¹ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 15; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 131.

⁵² Ks. Wilk powołuje się tutaj na art. 2 Konstytucji salezjańskich. Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 15; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 131.

⁵³ Por. JP, nr 1. Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 12.

⁵⁴ W analizie współczesnej sytuacji młodzieży ks. Wilk nawiązuje do dokumentu 23 Kapituły Generalnej salezjanów – por. *Wychowanie młodzieży do wiary: dzisiejsze zadanie i wyzwanie dla wspólnoty salezjańskiej. Kapituła Generalna 23*, Inspektorat Towarzystwa Salezjańskiego, Kraków 1990, nr 45-52, 60-74. Podobnie czyni to, pisząc o współczesnych wyzwaniach współczesnego świata. Z tym, że z podanych przez Kapitułę pięciu wyzwań omawia trzy pierwsze, pomija wyzwanie związane z wpływem innych religii, a wyzwanie określone przez Kapitułę jako „wyzwanie samego życia” zamienia na analizę kontekstu polskiego świata młodzieży – por. *Wychowanie młodzieży do wiary*, nr 75-88. Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 12-15; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 128-131.

⁵⁵ Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 12; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 128-129.

⁵⁶ Por. J. Bosko, *Memorie Biografiche...*, t. XVI, s. 447.

⁵⁷ Por. tenże, *Scritti pedagogici e spirituali*, red. J. Borrego, P. Braidó, P. Ferreira da Silva,

Kolejnym wyzwaniem w aktualizacji systemu prewencyjnego – według ks. Józefa – jest zrozumienie współczesnych sfer ubóstwa młodzieży, które można podzielić na dwie grupy. Z jednej strony, jest to ubóstwo materialne, a z drugiej, duchowe. W przypadku ubóstwa materialnego potrzebne jest wsparcie rzeczowe ze świadomością, że młodzież uboga materialnie – zdaniem ks. Wilka – posiada w sobie wiele pozytywnych wartości, takich jak: pragnienie sprawiedliwości, poczucie solidarności i wspólnoty oraz umiejętności organizacyjne. Trudniejszym wyzwaniem dla wychowawcy jest młodzież uboga duchowo, która często pogrążona jest w utylitaryzmie, konsumizmie i indyferentyzmie prowadzącym ją do frustracji, zgorzknienia, osamotnienia, depresji, uzależnień lub nawet rezygnacji z życia. Ks. Wilk uważał, że ten izolacjonizm, redukcjonizm i indywidualizm współczesnej młodzieży mogą pokonać tylko wychowawcy-apostołowie, którzy będą oddani całym sercem młodzieży⁵⁸, według słów ks. Bosko: „Dla was żyję, dla was pracuję, dla was się uczę, dla was gotów jestem oddać życie”⁵⁹.

Trzecim wyzwaniem w aktualizacji systemu prewencyjnego jest – zdaniem ks. Józefa – współczesne rozdarcie pomiędzy życiem wartościami światowymi a wiarą. To niszczące życie wewnętrzne rozdarcie sprzyja uleganiu przez młodych ludzi licznym manipulacjom socjotechnicznym obecnym we współczesnym społeczeństwie. Rozwiązaniem tego problemu jest – według ks. Wilka – salezjański program inicjacji religijnej, który przybiera postać salezjańskiej duchowości młodzieżowej⁶⁰.

Ostatnim podstawowym wyzwaniem, którym musi – zdaniem ks. Józefa – zająć się współczesny wychowawca celem aktualizacji systemu prewencyjnego, jest uwzględnianie polskiego kontekstu życia młodzieży. Kontekst ten będący wypadkową transformacji ustrojowej naszego kraju doprowadził dużą część współczesnej polskiej młodzieży do zagubienia życiowego, w tym do problemów w wierze i do kontestacji wspólnoty Kościoła. Z drugiej strony, znakami nadziei w Polsce jest to, że polska młodzież jest otwarta, dynamiczna, zdolna do współpracy i apostołskiego zaangażowania, otwarta na rozmowę i że zachowała w sobie zaufanie do autentycznych wychowawców⁶¹.

F. Motto, J. PELLEZO, Rzym 1987, s. 194. Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 12-13; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 129.

⁵⁸ Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 13; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 129.

⁵⁹ Ks. Wilk powołuje się tu na słowa ks. Bosko z *Kronik Oratorium* - por. J. Bosko, *Cronache dell'Oratorio di S. Francesco di Sales*, Centralne Archiwum Salezjańskie, Rzym, z. 5, s. 10. Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 13; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 129-130.

⁶⁰ Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 14; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 130.

⁶¹ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 14-15; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 130-131.

d) Duchowość młodzieżowa jako generalna propozycja wpływająca z systemu prewencyjnego

Ks. prof. Józef Wilk, doceniając wszelakie inicjatywy i programy skierowane do współczesnej młodzieży na całym świecie, zauważał, że dzisiejsze czasy wymagają zasadniczej i radykalnej odpowiedzi na współczesne wyzwania, aby skutecznie pomóc młodemu pokoleniu. Takim rozwiązaniem jest salezjańska duchowość młodzieżowa wpływająca z systemu prewencyjnego, która proponuje globalną wizję życia młodemu człowiekowi, czyli salezjańską, realistyczną drogę świętości młodzieńczej⁶². Za Janem Pawłem II, ks. Wilk podkreślał, że ks. Bosko posiadał sztukę wychowania, dzięki czemu stworzył realistyczną pedagogikę świętości i z tego względu można go określić „Mistrzem duchowości młodzieżowej”. Stąd duchowości tej należy przyznać pierwszeństwo w dziele wychowania⁶³.

Jak zauważał ks. Józef, duchowość młodzieżowa przejawia się w przyjęciu stylu życia opartego na wartościach duchowych wpływających z chrześcijaństwa. Styl ten ma jednak specyficzne cechy nadane mu przez ks. Bosko. Człowiek duchowy w duchowości salezjańskiej jest to osoba kochająca Boga, która w codzienności żyje w obecności miłującego Boga, świadoma tego, że Bóg wcielony jest stale blisko człowieka, że go stale widzi. Stąd codzienność dla takiej osoby jest przestrzenią ujawniania się Boga i znakiem Jego bliskości. Dlatego człowiek prawdziwie wierzący można w codzienności spotykać Boga, rozmawiać z Nim i dzięki temu wzrastać ku pełni człowieczeństwa, czyli stawać się świętym na podobieństwo Boga⁶⁴.

Zdaniem ks. Wilka, wnioski, które ks. Bosko wyciągał z faktu obecności Boga w ludzkiej codzienności, są specyficzne i oryginalne poprzez zestawienie ze sobą dotychczas nie stosowanych rzeczywistości. Albowiem ta świadomość obecności Boga nie prowadzi do ucieczki od życia, ale do zanurzenia się w życiu i ukochania go, do świętowania codzienności z radością. A naturalna potrzeba miłości występująca u młodzieży i jej skłonność do radości spotyka w codzienności prawdziwą Miłość, Jezusa Chrystusa, który jest Przyjacielem i Bratem, Nauczycielem i Zbawcą. Stąd to spotkanie pozwala człowiekowi żyć pełnią życia i w konsekwencji przynosi mu autentyczną, wewnętrzną radość⁶⁵.

---

⁶² Opisując salezjańską duchowość młodzieżową, ks. Wilk streszcza opis tejże duchowości dokonany przez 23 Kapitułę Generalną – por. *Wychowanie młodzieży do wiary*, nr 158-180. Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 15-16; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 131.

⁶³ Por. JP, nr 16. Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 16; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 131.

⁶⁴ Por. J. Wilk, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 16-17; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 132.

⁶⁵ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 17; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 132.

Salezjańska duchowość młodzieżowa, według ks. Józefa, zawiera jeszcze kilka innych charakterystycznych elementów składowych, wśród których wymienia: umiłowanie wspólnoty Kościoła i papieża, nabożeństwo do Matki Bożej, docenienie w codzienności znaczenia modlitwy i wypełniania obowiązków oraz postawę posłuszeństwa Bogu i odpowiedzialność. Kościół na czele z papieżem jest Ludem Bożym tworzącym przestrzeń, w której można doświadczyć Boga. Matka Boża jest z kolei przewodniczką i mistrzynią w przeżywaniu w codzienności obecności Bożej. Modlitwa ma być związana ściśle z życiem, wypływając z niego i prowadząc do modlenia się codziennymi zajęciami. Dzięki temu, codzienne obowiązki mogą być realizowane z miłością i radością. A to wszystko, zdaniem ks. Józefa, prowadzi do posłuszeństwa Bogu i odpowiedzialnego życia, a człowiek rozwija w swoim sercu i w swoim otoczeniu cywilizację miłości⁶⁶.

4. ZAKOŃCZENIE

Dla śp. ks. prof. Józefa Wilka jako dla salezjanina system prewencyjny stworzony przez św. Jana Bosko był częścią życia, dziedzictwem otrzymanym w depozycie w zgromadzeniu salezjańskim, do którego należał. Z drugiej strony – jako dla pastoralisty i pedagoga zajmującego się rodziną – system ten był ważką propozycją w analizie współczesnej sytuacji małżeństwa i rodziny oraz w formułowaniu propozycji dla rozwoju małżeństwa i rodziny, jak również w pracy z rodzinami. Albowiem droga wzrastania ku pełni człowieczeństwa i pełni chrześcijańska proponowana przez św. Jana Bosko jako salezjańska droga świętości dla młodzieży i dla ich wychowawców (w tym i dla rodziców) była i jest adekwatną odpowiedzią na wezwania współczesnego świata, jak to trafnie zauważył w liście do salezjanów bł. Jan Paweł II⁶⁷.

Z tego względu ks. prof. Wilka można w dużej mierze postrzegać jako duchowego syna ks. Bosko, naśladowającego go w aspekcie systemu prewencyjnego w każdym wymiarze. Ks. Wilk bowiem, choć w całokształcie swojej pracy naukowej nie poświęcił systemowi prewencyjnemu bardzo dużo miejsca, to jednak przeanalizował naukowo jego istotę i wplótł propozycje systemu prewencyjnego w naukowy dyskurs dotyczący duszpasterstwa rodzin i pedagogiki rodziny.

Dodatkowo, jako salezjanin-profesor, był dla swoich studentów na uczelni i w duszpasterstwie akademickim „Quo vadis” (działającym przy salezjańskiej parafii pw. MB Wspomożenia Wiernych w Lublinie) wychowawcą, jakiego zalecał św. Jan Bosko, czego wyrazem było spontaniczne określanie go przez wychowanków jako „ojciec”. Spotkania z ks. Wilkiem, czy to indywidualne czy też w gronie uczniów z katedry naukowej lub z duszpasterstwa akademickiego, znaczyła prawdziwie salezjańska, rodzinna atmosfera. Tę ojcowską, salezjańską postawę

⁶⁶ Por. tenże, *W poszukiwaniu wzoru współczesnego wychowawcy*, s. 18; tenże, *Posługa wychowawcza salezjanów...*, s. 132-133.

⁶⁷ Por. JP, nr 2.

ks. Józef prezentował także w pracy duszpasterskiej z ludźmi, w tym w ramach spotkań rekolekcyjnych i popularnonaukowych z rodzinami w czasie swojej posługi kapłańskiej i w ramach działalności naukowej.

Jednym ze świadków tej salezjańskiej postawy „ojca” śp. ks. prof. Józefa Wilka i stworzonej przez niego atmosfery rodzinnej jest autor niniejszego artykułu, który dziękuje Bogu za możliwość spotkania na drodze swojego życia tak wielkiego człowieka – salezjanina i profesora. Należy też żywić nadzieję, że grono jego uczniów i wychowanków zachowa dziedzictwo swojego „duchowego ojca”, wykorzystując je w życiu osobistym do pracy nad sobą oraz w ramach działalności dydaktyczno-naukowej, społecznej lub duszpasterskiej, do pracy z młodzieżą, małżeństwami i rodzinami.

THE PREVENTIVE SYSTEM OF DON BOSCO IN THE RESEARCH CONDUCTED
BY FR. PROFESSOR J. WILK SDB

Summary

This article is an analysis of the research conducted by the late Prof. Józef Wilk SDB into the preventive system created by St. Don Bosco. Since he was a Salesian with an educational background in pastoral work and pedagogy, Fr. Wilk analyzed the preventive system in the context of these three areas. Hence, for Fr. Wilk, the preventive system was above all a Salesian heritage. For him, educational love constituted the essence of the preventive system and he considered remaining faithful to the youth as the actualization of the preventive system. He also regarded Salesian youth spirituality as a general proposal emanating from the preventive system.

Keywords: preventive system, Fr. prof. Jozef Wilk, SDB, family pedagogy, family ministries, Salesians, youth, youth spirituality

Nota o Autorze: ks. dr Robert Bieleń SDB – doktor teologii pastoralnej (specjalizacja duszpasterstwo rodzin); wykładowca duszpasterstwa rodzin w WSD Towarzystwa Salezjańskiego w Krakowie; jest członkiem Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego oraz redakcji „Seminare”. W swoich badaniach podejmuje problematykę duszpasterstwa rodzin, duszpasterstwa dzieci, duszpasterstwa młodzieży, duszpasterstwa mężczyzn, duszpasterstwa dorosłych.

Słowa kluczowe: system prewencyjny, ks. prof. Józef Wilk, pedagogika rodziny, duszpasterstwo rodzin, salezjanie, młodzież, duchowość młodzieżowa